

ŠTO JE POKAZAO KATEHETSKI KOLOKVIJ?

ANA THEA FILIPOVIĆ

Don Bosco Str. 1

D - 83671 Benediktbeuern

U Zagrebu je od 30. travnja do 2. svibnja 1998. na temu *Aktualno stanje školskog vjeronauka i župne kateheze u Crkvi u Hrvata* održan drugi katehetski kolokvij nakon političkog preokreta na našim prostorima. On je okupio oko stotinu sudionika, u prvom redu onih koji daju organizacijsko-strukturalni te idejno-konceptijski profil vjerskom odgoju i obrazovanju u mjesnim crkvama hrvatskog jezičnog područja: profesore pastoralne teologije, katehetike i religijske pedagogije na hrvatskim učilištima, članove Vijeća za katehizaciju HBK, pročelnike biskupijskih ureda za katehizaciju i školstvo, voditeljice i voditelje permanentnog obrazovanja vjeroučiteljica i vjeroučitelja na nacionalnoj razini te sve one koji se teorijski i praktično zauzetije bave evangelizacijsko-katehetskom problematikom.

Organizator je ovim kolokvijem želio na stanovit način zaokružiti sedmogodišnje prijelazno razdoblje vjeronauka u školama (prvotno zacrtano kao petogodišnje, a naknadno produženo na daljnje dvije godine). Kolokvij je zamišljen kao trenutak stručne analize i refleksije nad onim što je ostvareno te kao trenutak spoznaje zadataka koji predstoje. Izbor tema može biti i pokazatelj pitanja koja su u ovom razdoblju stajala u prvom planu: organizacijsko-pravni aspekti vjeronauka u školi, formacija vjeroučitelja, nastavni planovi i programi za školski vjeronauk, vjerski odgoj pojedinih dobnih skupina (predškolska, osnovnoškolska i srednjoškolska dob, studenti i odrasli - posebno obitelji, te crkvene udruge i pokreti), odnos između školskog vjeronauka i župne kateheze, rad s osobama s poteškoćama u razvoju, religijskopedagoško i katehetsko izdavaštvo, sredstva društvenog priopćavanja te redovnice u pastoralno-katehetskom djelovanju. Kako referati tako i brojni prilozi rasprave sudionika pokazali su da mnoga od navedenih pitanja i područja rada još uvijek nisu na zadovoljavajući način riješena ni usmjerena. Dok se na organizacijsko-pravnoj razini učinilo već mnogo toga, dotle neka načelna pitanja nisu još ni izdaleka riješena.

Postojeće praznine

Budući da će program i priopćenja koja su iznesena na ovom kolokvijju biti objavljeni u sljedećem broju ovog časopisa, ovdje se ne bismo zadržavali na izvješću o onome što je rečeno, nego bismo se samo kratko osvrnuli na neke teorijske nedostatke i praktične probleme koji su došli do izražaja.

Pažljiv motritelj mogao je zamijetiti da *idejno-konceptijska strana* školskog vjeronauka i župne kateheze u nas, kako na ovom skupu, tako i u

religijskopedagoškoj i katehetskoj znanosti inače, gotovo uopće nije tematizirana. Neke, u drugim europskim zemljama aktualne, religijskopedagoške teme, kao što su izazovi multikulturalnog društva na stvaranje nove koncepcije vjeronauka, međukonfesionalna i međureligijska suradnja u religioznom i vjerskom odgoju i obrazovanju, izazovi nove civilizacije, odgojno-obrazovne mogućnosti i problemi koje ona sa sobom nosi, doprinos vjerskog odgoja njegovanju ekološke svijesti i univerzalne odgovornosti, pomirenje između muškarca i žene u smislu obogaćenja egzistencije čovjeka i čovječanstva još uvijek potisnutim ženskim elementom - sve te teme, a nabrojena ih je tek nekolicina, čini se kao da ne dotiču (ili pak jedva dotiču) naše religijskopedagoške horizonte. Očito je da se glavina naših snaga do sada usredotočila na organizacijsko-pravno funkcioniranje i stabiliziranje vjeronauka u školama, a gdjekad i na perpetuiranje ustaljenih modela katehetskog mišljenja i ponašanja. Bilo bi pak napose zanimljivo istražiti koliko je i kako tematizirana ratna i poratna situacija u nas kao izazov vjerskom odgoju i obrazovanju. Pitanje odgoja za djelatnu solidarnost i socijalnu pravdu, pomoć u konstruktivnom prevladavanju pretrpjenog zla i nepravde, pomoć u nadvladavanju predrasuda, odgoj za priznanje krivnje i traženje oprostjenja, odgoj za praštanje i pomirenje, poticaji na upoznavanje drugoga i drukčijega, odgoj za dijaloz, suradnju, pluralizam i toleranciju... Jesu li to teme o kojima se u našoj religijskoj pedagogiji i katehatici piše i raspravlja, za koje se izrađuju materijali i priručnici koji bi omogućili oživotvorenje u praksi?

Načelno pitanje još uvijek problematično

Rasprava na zagrebačkom kolokvijju ukazala je na dva u trenutnoj praksi očigledno najaktualnija problema: definiranje i razgraničenje odnosa između školskog vjeronauka i župne kateheze te formaciju, identitet i djelovanje vjeroučitelja. U ovom osvrtu dotaknut ću samo prvi problem, koji bi na kraju "prijelaznog" razdoblja već zaista morao biti razriješen: školski vjeronauk i župna kateheza.

Opetovane pritužbe na nemotiviranost i neinteresiranost polaznika školskog vjeronauka naspram određenih pristupa s izrazitim katehizacijskim i crkvenosocijalizacijskim ciljem s jedne strane, te raširena praksa kontrole i uvjetovanja učenika pohađanjem liturgijskih sastanaka crkvene zajednice, kao i sve učestaliji prosvjedi roditelja protiv takve prakse s druge strane, do-

voljan su znak konfuzije koja o ovom pitanju vlada i u teoriji i u praksi. *Problematika svjedoči o tome da naša Crkva i u novoj situaciji razmišlja u starim shemama*. Nejasnoćama zacijelo pridonose i "diplomatski" motivirane ambivalentne izjave i postupci nekih teoretičara, koji bi trebali biti prvi usmjeravatelji novih oblika crkvene prakse.

Jasno je da manjak motivacije u nastavi ukazuje na to da su sadržaji koji se posreduju ili odveć poznati, pa izazivaju dosadu, ili pak toliko daleki i nepoznati da ih učenik ne uspijeva povezati sa svojim već stečenim spoznajnim shemama. Čini se da je u školskom vjeronauku najčešći slučaj ovo drugo. Sadržaji koji se ovdje posreduju i pristupi koji se primjenjuju pretpostavljaju, naime, vjerničku obitelj iz koje učenik dolazi te određeni stupanj vjere i crkvenosti koju on već živi. "Školska kateheza" trebala bi mu biti pomoć u produbljivanju i rastu njegova vjerničkog identiteta. Očigledno je da takve pretpostavke i očekivanja ukazuju na model župne kateheze školskog tipa kakav je vladao u nas u razdoblju između dva posljednja rata. Kod mnogih je taj isti model (koji je u svom vremenu i prilikama imao svoje opravdanje), s neznatnim modifikacijama koje su bile neminovne, jednostavno prenesen u školu. Tamo se on, međutim, u mnogim sredinama susreće sa sasvim drukčijom populacijom od one koju se očekivalo i tu nastaju problemi.

S druge se strane konstatira da nakon što je "vjeronauk otišao u škole" (izreka koja se posvuda čuje), kateheza u župnim zajednicama sve više zamire. Župni djelatnici su stoga nerijetko razočarani te žale za prijašnjim vremenima i smatraju da je uvođenje vjeronauka u škole ipak bio pogrešan korak, jer unatoč tome što se na nj upisuju daleko veći broj djece i mladih negoli što je nekad dolazio na župnu katehezu, željeni rezultati intenziviranja vjerničkog i nadasve liturgijskog života izostaju. Gdjekada se govori i o "povratku vjeronauka u župe", pod čim se ponovno razumijeva onaj isti model po kojemu se radilo prije 1991./92.

Nastali problemi, umjesto da budu kočnica u djelovanju, zapravo bi mogli postati plodonosnim poticajem na stvaralačko promišljanje i na rađanje novih inicijativa. Školski vjeronauk, na kojemu uz učenike vjernike nalazimo još čitav spektar različitih stupnjeva religiozne svijesti i vjersko-crkvene pripadnosti (sve do učenika koji su ateisti ili koji dolaze iz ateističkog okruženja, a ipak upisuju ovaj predmet), mogao bi postati mjestom susreta s crkveno distanciranim kršćanstvom i mjestom dijaloga sa sekulariziranom sredinom današnjice, koja ipak ne poriče ni svoju kršćansku povijest ni određenu vezanost na kršćansku kulturu, iako faktičkim udaljavanjem stavlja u pitanje mnoge konkretne oblike crkvenog življenja, naučavanja i djelovanja. Kvalitetan školski vjeronauk, koji odgovara konkretnoj religioznoj situaciji i potrebama učenika, obogaćenje je i za učenike vjernike, jer im omogućuje da promišljaju i upoznaju svoju vjeru s novih aspekata i u novim dimenzijama te da se uče dijalogu s izazovima suvremenog svijeta u kojemu su pozvani bili "kvasac" ljubavi, pravednosti i istine. Školski vjero-

nauk zahtijeva uvelike drugačiji način promišljanja i izražavanja kršćanske poruke. On traži nove pristupe i novi jezik, koji će - sukladno naravi i zadacima škole te u vjernosti Radosnoj vijesti koja je *propter nos homines et propter nostram salutem* - posredovati kršćanske sadržaje tako da učenici upoznaju stvarnost kršćanske vjere po plodovima koje će osjetiti u svom životu, u svom novom načinu razmišljanja, doživljavanja i djelovanja, u novim perspektivama koje im se otvaraju, u rastu osobnosti i napredovanju u spoznaji i ostvarivanju posebnog poslanja koje je pozivom u život, darovano svakom ljudskom biću. Prvi preduvjet "uspjeha" školskog vjeronauka je, međutim, prihvaćanje i poštivanje svakog učenika na onoj razini religiozne otvorenosti na kojoj se on trenutno nalazi. Stoga vjeroučitelj kao kvalificirani pratilac i pomoćnik općeljudskog i religioznog rasta svakog učenika, sigurno nije pozvan "gasiti stijenj koji možda tek tinja" niti "lomiti trsku napuklu". On je, naprotiv, pozvan učiniti sve sa svoje strane da stvori predispozicije postupnog otvaranja učenika prema Božjoj apsolutnosti koja ga poziva na rast do punine čovječstva. Vjeroučitelj je pozvan omogućiti učeniku stjecanje određenih religioznih i vjerskih kompetencija te pratiti i provjeravati njegovo napredovanje, ali ne i forsirati njegove vjerske odluke i opredjeljenja, koje u konačnici mora prepustiti "nutarnjem Učitelju" koji poznaje tajnu svake osobe te putem slobode i bezuvjetnog prihvaćanja vodi svaki ljudski život. U njihovu zahtjevnom poslu vjeroučiteljima je potrebna svakovrsna potpora i pomoć crkvene zajednice i njezinih nadležnih tijela, polazeći od one osnovne pomoći u obliku primjerenih vjeronaučnih programa i udžbenika.

Župna pak kateheza u nas, ukoliko želi služiti svojoj svrsi, ne bi nipošto smjela ustrajavati na onim oblicima u kojima je nekada egzistirala. Ona ni u organizaciji, ni u pristupima, ni u izvedbi ni u ciljevima, ni u govoru ni u metodičkim postupcima ne može i ne smije biti imitacija nastave odnosno kopija vjeronauka školskog tipa. Ovdje je riječ o cjelovitoj vjerničkoj formaciji djece i mladeži koju u župnim zajednicama treba ostvarivati kroz oblike rada nalik oratorijima s najrazličitijim ponudama, kroz otvorene seminare i druge inicijative koje potaknu sama djeca i mladi kao aktivni nosioci procesa svoga vjerničkog rasta i sazrijevanja.

Nadalje, župna kateheza u nas odsada više ne bi nikako smjela biti sinonim za katehezu djece i mladih. Vjernička formacija odraslih jedan je od prioritarnih zadataka naše Crkve. Ako je vrijeme komunističke diktature pridonijelo tome da je velika većina vjernika u našoj Crkvi ostala na razini pasivnih primatelja ili se "odraslo" distancirala od nje, onda je sada sigurno krajnji trenutak za oživotvorenje koncilskih ideja na našim prostorima. No, i na ovom području potrebni su nam kvalificirani poticatelji, koji bi i svećenicima i laicima pomogli u pokoncilskoj obnovi i prementalizaciji. Da je za to krajnji čas, govore i sve češći glasovi iz prakse o problematičnoj komunikaciji između vjeroučitelja laika i župnika, koji su se čuli i na ovom kolokviju.